

A 2020. májusi-októberi középszintű történelem írásbeli érettségik feladatainak itemszintű vizsgálata

Tóth Judit

SZTE BTK Történeti Segédtudományok Tanszék

Magyarországon az önálló történelemoktatás kezdete a 17. századra nyúlik vissza. Ekkor a tárgy anyagát bibliai történetek, ókori történetírók munkái és korabeli latin nyelvű tankönyvek szövegeinek mélyreható ismerete, memorizálása alkotta (Szebenyi 2012: 259). Noha a tantárgy tartalma és tanításának módszertana az évszázadok alatt nagyban változott, akadnak olyan didaktikai elemek, amelyek még ma sem szűntek meg teljesen: a magolva tanultatás, valamint a túlzott ismeret-központú tanítás. Az oktatásban a 20. század második felében az információs társadalom kialakulásával paradigmaváltás következett be, mely megváltoztatta a tudásról alkotott koncepciót. A gyorsan átalakuló világ miatt a releváns, összemérhető tudás, hasznos készségek fejlesztése került az oktatás fő céljai közé a „tudáscsomagok” megtanítása helyett (Csapó 2002). A 20. század közepétől Magyarországon a történelem „Vizsgálat” (az érettségi elődje) funkcióját tekintve kiüresedett, csupán egy „magolós” vizsgatárgy lett (Kaposi 2015: 33). Az új paradigma térhódítása kompetenciaalapú, a történelmi gondolkodás fejlesztését célzó oktatáspolitikát eredményezett Magyarországon, mely 2005-ben az új érettségi rendszer bevezetésével került előtérbe (Kaposi 2017).

Az új forrásközpontú és kompetenciaalapú történelemérettségi

Az új történelemérettségi tartalma (mind szóban, mind írásban) központilag szabályozott lett, így a vizsga – a 2005 előtti gyakorlathoz képest – standarddá vált. A vizsgán jellemzően kompetencialapú¹ feladatok szerepelnek, melyeket előre meghatározott javítási-értékelési útmutató segíti az írásbeli rész objektív

¹ A kompetencia fogalma Noam Chomsky amerikai nyelvészről származik, értelmezése igen sokrétű. Általános értelemben a kompetencia olyan képesség, mely szakértelmet, valamire való alkalmasságot fejez ki. Kompetenciák segítenek döntéshozatalban és ezek kivitelezésében (Nagy 2000: 32–39., Balácsi 2008:139). Csapó Benő hangsúlyozza, hogy a kompetencia nem lehet szakterülethez kötött. Halász Gábor szerint a kompetenciák a történelemórán fejlesztendő történelmi tudás alkalmazását segítik elő, vagyis az ismeretek és a kompetenciák viszonya nem alá-, hanem mellérendelt (Gyertyánfy 2017).

kiértékelésében. Az írásbeli vizsgarész két fő egységből (egyszerű, rövid választ igénylő feladatok, valamint szöveges, kifejtendő feladatok) áll, melyek 2017-től 50-50 pontot érnek. A 20 feladat (12 tesztfeladat, 8 esszé) 2017-ben 16-ra csökkent, a reform előtt a felkínált nyolc esszéből hármat, 2017-től két rövid 1849 előtti és utáni egyetemes, illetve két magyar történelemre vonatkozó hosszú esszéből kell választani egyet-egyét. Az új forrásközpontú érettségiben minden egyes feladatmegoldás forrásokon keresztül történik, a tanulóktól elvárt többek között az ok-okozati összefüggések feltárása, a forrásokban történő információkeresés vagy térképismeret is. A tesztfeladatsorban kronologikus sorrendben hat magyar és hat egyetemes történelmi témájú feladat követi egymást², a 2017-es érettségi reform óta a 12. tesztfeladat témaköre pénzügyi, gazdasági, munkavállalói ismeretekkel bővült ki. Emellett megjelent az ún. „komplex feladat”, ami 6–8 pontos, egyszerűbb és bonyolultabb itemeket is tartalmaz (Csapodi 2016: 46–48). A magyar-egyetemes témák aránya 60-40%, a történelmi korszakok közül pedig a jelenkor ismerete a leghangsúlyosabb. A korszak megismerésének fajsúlyos volta a mai világ folyamatainak megértéséhez, értelmezéséhez köthető (C. Dahn 2017).

A kutatási célok és kérdések

A tanulmány témája a szakdolgozatom folytatása, mely a 2005–2019 közötti középszintű érettségi feladatsorainak itemszintű vizsgálata Nagy József kritériumrendszere alapján. A kutatást azért tartom szükségesnek, mert annak ellenére, hogy az új típusú érettségi 2005 óta a középszintű oktatás kimeneti szabályozója, a történelem érettségi feladatait, itemeit illetően kevés mélyreható kutatás készült³. Mind a szakdolgozatommal, mind ezzel a tanulmánnyal arra törekszem, hogy egy olyan Excel adatbázist hozzak létre, mely akár egyfajta követelményrendszerként segítheti a történelemtanárok munkáját az érettségi felkészítésben. Mindkét munka célja ezen Excel táblázatok⁴ legfőbb

²Az első két feladat a teszt részben egyetemes, míg az utolsó kettő magyar témájú.

³Ezen kutatások közül néhány: *Csapodi Zoltán: Érettségi vizsgatárgyak elemzése: 2009-2012 tavaszi vizsgaidőszakok. Történelem. Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, Budapest 2014; A 2012. május-június érettségi feladatsorok megoldásainak itemszintű rögzítése, a feladatsorok és egyes feladatok mérésmethodikai vizsgálata a TÁMOP 3.1.8-09/1-2010-0004 azonosító számú projekt keretében. Történelem. Közép- és emelt szint. http://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/unios_projektek/tamop318/meresmethodika/Tortenelem.pdf (utolsó megtekintés: 2021. 03. 18.)*

⁴ A fájl összeállításához használt szakirodalmak, illetve jogszabályok a tanulmány végén olvashatók.

Tóth Judit: A 2020. májusi-októberi középszintű történelem írásbeli érettségik feladatainak itemszintű vizsgálata

eredményeinek ismertetése, így jelen munkában az alábbi kérdésekre keresem a választ:

1. A 2020. májusi és októberi középszintű írásbeli érettségi rövid választ igénylő feladatsorában milyen arányban található meg Nagy József alkalmazási kritériumai?
2. Ezen alkalmazási kritériumok milyen feladatmegoldó tevékenységre oszthatók?
3. Mi jellemzi a két érettségi tárgyi és témaköri eloszlását?

A kutatás módszerei

A kutatásom elemzésére szolgáló adatokat egy Excel fájlban gyűjtöttem össze. A fájlban összesítve és külön-külön is megtalálható a két érettségire vonatkozó kigyűjtött adatok (*1.-2. táblázat*), valamint az ezekhez kapcsolódó elemzések. Az adatokat manuálisan begépelve végig mentem a 2020. májusi és októberi középszintű történelemérettségi feladatain, és itemenként megállapítottam a rájuk vonatkozó adatokat. Miután minden adat rendelkezésemre állt (vagyis az *1-2. táblázatok* alapján „A”-„M” oszlopig mindent kitöltöttem), különböző - alapvetően egyszerű- műveleteket hajtottam végre rajtuk. A kapott adatokról összesítő táblázatokat készítettem („*sum*” és „*darabtel*” függvények használatával), a diagramokat ezekből a táblázatokból hoztam létre.

Ahhoz, hogy az *1. táblázat* oszlopaiban olvasható értékeket megkapjam a „C” oszlopnál az adott érettségiben megtalálható feladatelnevezéseket írtam, a „D” oszlophoz összemértem „*A történelem érettségi vizsgatárgy 2016. október-novemberi vizsgaidőszakig érvényes részletes vizsgakövetelményei*” című dokumentumban található témakörökkel és altémákkal, és ezek szerint kategorizáltam be a feladatokat.

Tóth Judit: A 2020. májusi-októberi középszintű történelem írásbeli érettségik feladatainak itemszintű vizsgálata

1. táblázat: A 2020. októberi történelem középszintű írásbeli érettségik első két feladatának részletes elemzése (a táblázat „A”-„G” oszlopai)⁵

	A	B	C	D	E	G
1	év	feladat sorszáma	témák	érettségi témakör	történelmi korszak	egyetemes/magyar
2	2020 október	1	A görög hitvilág	Az antik hitvilág, művészet, tudomány	ókor	egyetemes
3	2020 október	1	A görög hitvilág	Az antik hitvilág, művészet, tudomány	ókor	egyetemes
4	2020 október	1	A görög hitvilág	Az antik hitvilág, művészet, tudomány	ókor	egyetemes
5	2020 október	1	A görög hitvilág	Az antik hitvilág, művészet, tudomány	ókor	egyetemes
6	2020 október	2	A középkori művészet	Egyházi és világi kultúra a középkorban	középkor	egyetemes
7	2020 október	2	A középkori művészet	Egyházi és világi kultúra a középkorban	középkor	egyetemes
8	2020 október	2	A középkori művészet	Egyházi és világi kultúra a középkorban	középkor	egyetemes
9	2020 október	2	A középkori művészet	Egyházi és világi kultúra a középkorban	középkor	egyetemes

⁵A az 1-2. táblázat ugyanazon táblázatot jelöli, de két részletben jelenítjük meg, hogy az adatok olvashatók legyenek.

Az „F” oszlop („esszé típusa”) rejtett ezen az ábrán annak irrelevanciája miatt.

Tóth Judit: A 2020. májusi-októberi középszintű történelem írásbeli érettségik feladatainak itemszintű vizsgálata

2. táblázat: A 2020. októberi történelem középszintű írásbeli érettségi első két feladatának részletes elemzése (a táblázat „H”-, „M” oszlopai)⁶

	B	H	I	J	K	L	M
1	feladat sorszáma	tárgyi felosztás	feladat pontérték	item pontérték	követelményszint	feladat típus	feladat megoldó tevékenység
2	1	4	4	1	felismerés	zárt végű/feleletválasztó	válaszok illesztése
3	1	4	4	1	felismerés	zárt végű/feleletválasztó	válaszok illesztése
4	1	4	4	1	felismerés	zárt végű/feleletválasztó	többszörös választás
5	1	4	4	1	felismerés	zárt végű/feleletválasztó	többszörös választás
6	2	2	4	1	kapcsolás	nyílt végű/feleletalkotó	teljes és rövid válasz
7	2	2	4	1	felismerés	zárt végű/feleletválasztó	többszörös választás
8	2	2	4	1	felismerés	zárt végű/feleletválasztó	többszörös választás
9	2	2	4	1	felismerés	zárt végű/feleletválasztó	többszörös választás

⁶A 2. táblázatban a „B” oszlop (1. táblázatban a „feladatok sorszáma” című oszlopa) azért került feltüntetésre, hogy a 2. táblázatban található adatok könnyebben értelmezhetők, összemérhetők legyenek az 1. táblázat adataival.

A 2. táblázat „K” oszlopában Nagy József alkalmazási kritériumai szerepelnek. Ezek megmutatják, mely kognitív művelet milyen alkalmazási szinten zajlik le. Ez alapján négy típust különböztetünk meg: a felismerést, a kapcsolást, az értelmezést és a kivitelezést (1. ábra). A felismerés a legegyszerűbb művelet, ekkor képzet/észleletkeresés történik, történelemérettségi esetében fogalmak, események, személyek közötti kapcsolatot kell felismerni. Ha egy item felismerés alapú, az háromféle módon mutatkozik meg: eldöntendő kérdést vagy adott témához kapcsolódó állítások igazságtartalmát kell eldönteni (alternatív választás); két/több halmaz elemeit valamilyen elv mentén párosítani, csoportosítani kell (válaszok illesztése); valamint több válaszlehetőségből kell egy/több helyes/helytelen megoldást megjelölni (többszörös választás). Mint ahogy az az 2. táblázatban is látható, a felismerésen alapuló feladatok zártak („K” és „L” oszlopok), vagyis ezeknél a feladatoknál a diákoknak már előre kidolgozott válaszelemekkel kell dolgozniuk. Emiatt ezek a feladatok nem alkalmasak képességmérésre. Feleletalkotó feladatok közé soroljuk a kapcsolást, az értelmezést és a kivitelezést. A történelemérettségiben a kapcsolás szintű itemeknél lexikális ismeretek előhívása a cél, melyhez külső segítség (input) nem áll a tanulók rendelkezésére. Értelemzésekor egy szabály, történés, esemény összefüggésének megértése a feladat, itt rendszerint ábrákat, grafikonokat, propaganda plakátokat vagy karikatúrákat kell elemezni. Kivitelezéskor input használatával (például források) kell új, módosult információt létrehozni a tanulóknak. Kivitelezés elsősorban az esszéírásnál jelenik meg, de elvétve találkozunk vele a rövid választ igénylő feladatok között is. Ezek a nyílt/képesség-jellegű tudás mérése alkalmas feladatok négyféleképpen jelenhetnek meg egy tesztben: kiegészítésként (szöveg/ábra kiegészítése), rövid válaszként (néhány szavas válasz, felsorolás), teljes válaszként (egész mondatban megfogalmazott válasz) vagy esszé típusú válaszként (összefüggő szöveg) (Kontra 2011: 69–78, Nagy 1993: 25–49 és Csapó 2004: 292–302).

1. ábra: Nagy József alkalmazási kritériumainak rendszere a középszintű történelemérettségiben (baloldalon az alkalmazási szintek, jobboldalon példák olvashatók; a piramis forma az alkalmazási kritériumok arányát mutatja a rövid választ igénylő feladatsorban)

Tóth Judit: A 2020. májusi-októberi középszintű történelem írásbeli érettségik feladatainak itemszintű vizsgálata

A 2. táblázat „L” és „M” oszlopainak kitöltésénél itemszintű lebontásban átnéztem a két érettségi feladatait, melyeket feljegyeztem a táblázatba, és a szakirodalom alapján kielemeztem azokat a feladatmegoldó tevékenységek alapján. A „H” oszlopban olvasható számok a feladatok tárgyi/tartalmi jellemzőt tartalmazzák, ezek szintén az érettségi szabályokhoz kapcsolódnak. A *történelem érettségi vizsgatárgy 2023. október-novemberi vizsgaidőszakig érvényes részletes vizsgakövetelményei* című dokumentumban szerepel, hogy középszintű érettségiben nagyjából 40%-ban fordul elő 1, *politika-, esemény-, állam, jog- és intézménytörténet*; 25%-ban 2, *társadalom-, életmód-, mentalitás- és művelődéstörténet, munkaügyi alapismeretek*; szintén 25%-ban 3, *gazdaság-, technikatörténet és a környezeti kultúra története, pénzügyi és gazdasági ismeretek*; valamint megközelítőleg 10%-ban 4, *eszme- és vallástörténet*. A négy szám a négy csoportot jelöli. Az 2. táblázatban például látható, hogy mind az első feladat az „*eszme- és vallástörténet*” (négyes szám), míg a második a „*társadalom-, életmód-, mentalitás- és művelődéstörténet, munkaügyi alapismeretek*” (kettes szám) tárgyköri besorolást kapta.

Összevettem továbbá a két érettségiben előforduló érettségi témaköröket a „*A történelem érettségi vizsgatárgy 2016. október-novemberi vizsgaidőszakig érvényes részletes vizsgakövetelményei*”⁷ alapján, és megnéztem, mely témák, milyen arányban fordulnak elő, illetve, hogy ezek milyen alkalmazási szinten, milyen feladatmegoldási módszerrel jelennek meg az érettségiben. Emellett a 2020. májusi és októberi időszak középszintű történelemérettségi feladatsorai az alábbi szempontok szerint kerülnek összehasonlításra: követelményszintek számaránya (pontok szerint), követelményszintek eloszlása feladatonként a két érettségiben összesítve, a feladatmegoldó tevékenységek száma (pontok szerint), valamint tárgyköri és témaköri eloszlás.

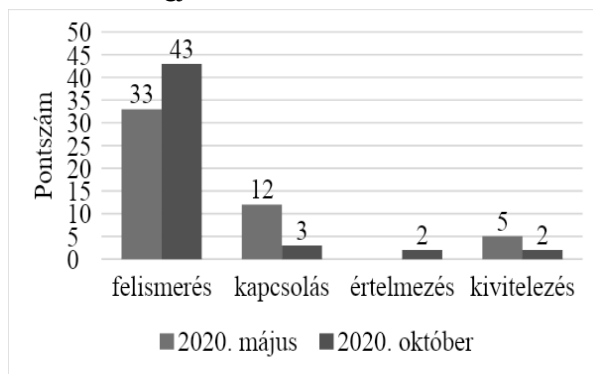
Eredmények

Alkalmazási kritériumok a tesztfeladatsorokban

Mint azt korábban kifejtettem, a felismerés alapú feladatok nem alkalmasak képesség mérésére (tehát kompetenciát nem lehet hatékonyan mérni velük), azokhoz képességalapú feladatokra van szükség, melyek a kapcsolás, az

⁷Készülő szakdolgozatomban („*A középszintű történelem írásbeli érettségi feladatainak formai és tartalmi vizsgálata*”) a 2005–2019 közötti időszakot vizsgálom. Az eredmények összemérhetőségét szem előtt tartva mindkettő esetben a 2017. előtti szabályozó dokumentumot vettem alapul az érettségi témaköreinek vizsgálatánál.

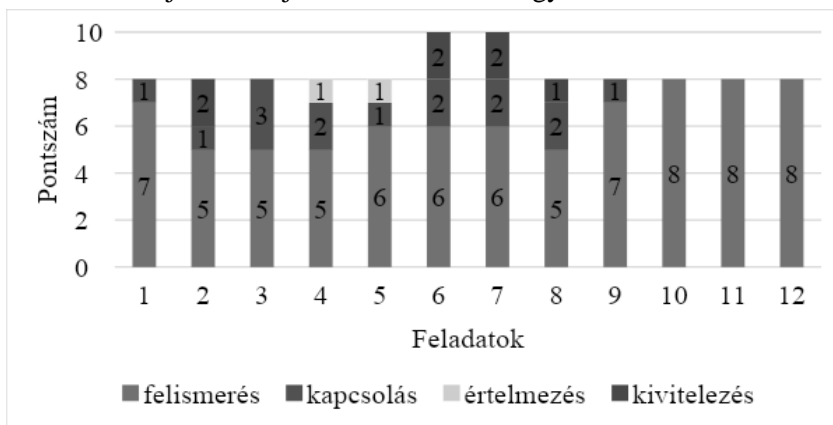
értelmezés, a kivitelezés szintjein valósulnak meg. A tesztfeladatsorokat - jellegükből adódóan- többségében felismeréshez köthető elemek alkotják. A 2. ábrán látható, hogy mindkét érettségi esetében a felismerés típusú itemek uralják a tesztfeladatsorokat. Érdekes, hogy az arányok jelentősen eltérnek: felismerés szintű itemek pontszámok alapján a teszt kétharmadát (66%) teszik ki a 2020. májusi feladatsorban, míg 2020. októberében ez az arány közel 90%-os. Az aránykülönbségekből következik, hogy az októberi rövid választ igénylő feladatsor szinte egyáltalán nem változatos, noha a további három követelményszint is megjelenik, meglehetősen alulreprezentálva. Ebből az is megállapítható, hogy az októberi tesztfeladatsor nehezebb. A 2020. májusi érettségiben értelmezésre vonatkozó tesztfeladatot/itemet nem találunk, viszont biztató, hogy kapcsolás teszi ki a teszt pontjainak közel negyedét (12 pontot az 50-ből), és a kivitelezés is megjelenik.

2. ábra: Követelményszintek a 2020. májusi és októberi középszintű történelem írásbeli rövid választ igénylő feladatsoraiban (pontszám alapján)

Ha ezeket a követelményszinteket levetítjük a 12 tesztfeladatra (3. ábra), még szignifikánsabb a felismerés alapú feladatok dominanciája. Megfigyelhető, hogy mindkét esetben a teszt második fele követelményszintek szempontjából könnyebb, és hogy a komplex feladatokban bonyolultabb kognitív műveleteket tartalmazó itemek is megjelennek, bár ezek feladatok nem nehezebbek, csak hosszabbak. Túlzással, de azt mondhatjuk, hogy tanulás nélkül is el lehet érni a kettést írásbelin, hiszen az alábbi két érettségi alapján a feladatok 60-80%-ánál megfelelő szövegértéssel (és szerencsével) meg lehet válaszolni a zárt végű feladatokat. Erre F. Dárdai Ágnes és Kaposi József is felhívja a figyelmet: a feladatok inkább olvasott szöveget mérnek, valamint az egész érettségit a reprodukció jellemzi, még esszéírásnál is. (F. Dárdai/Kaposi 2009: 173). További

probléma a tanórán, valamint az érettségien számonkért tudás szintje közötti különbség. A feladatok jellege miatt a középszintű történelemérettségit sekélyes történelemtudással is elfogadható szinten lehet abszolválni, ami önkéntelenül az elértéktelenedés újtára sodorja a történelem tantárgyat.

3. ábra: Követelményszintek előfordulása az egyes feladatokban a 2020. májusi és októberi középszintű írásbeli érettségi rövid választ igénylő feladatsoraiban⁸

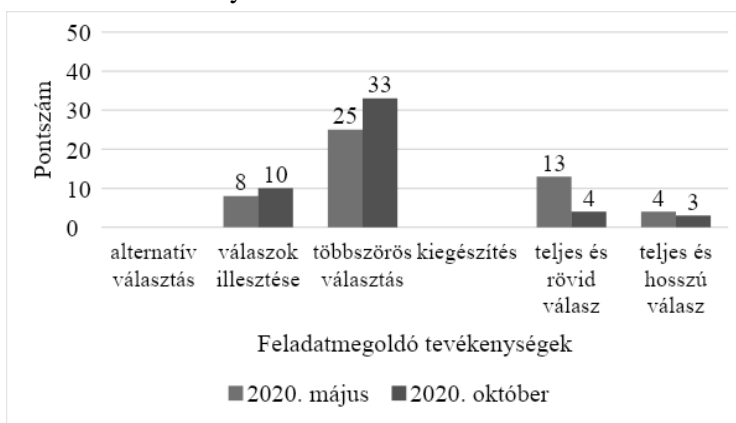
Feladatmegoldó tevékenységek a tesztfeladatsorokban:

A 4. ábra a feladatmegoldó tevékenységek megoszlásának arányát mutatja. Szembetűnő, hogy a tevékenységek változatossága alacsony, a többszörös választás aránya mind a 2020. májusi, mind az októberi középszintű tesztfeladatsorban kimagasló. A felismerésen alapuló feladatok nagyjából háromnegyedét többszörös választással kellett megoldani, és ez pontszám tekintetében is szignifikáns, 50% és 66% voltak. Meglepő az alternatív választás teljes hiánya, általában szokott szerepelni egy igaz-hamis feladat a vizsgán. Szintén szokatlan a válaszok illesztésének háttérbe szorulása, az utóbbi 15 év érettségi időszakai alapján ez volt a legelterjedtebb feladatmegoldói tevékenység a tesztfeladatsorban. A kiegészítés ritkán eleme a vizsgának, nem meglepő, hogy a vizsgált időszakban is (amikor egyébként is egy könnyülési trend figyelhető meg) kiegészítést (egy képességalapú tevékenységi formát) nem tartalmaznak a

⁸A 2020. májusi feladatsorban a komplex feladat a dualizmus kori nemzetiségekhez kapcsolódik, míg az októberi feladatsorban az első világháború előtt létrejött szövetségi rendszerek a téma. Mindkét feladatnál négy item felismerés szintű, kettő pedig kapcsolás. Ebből következik, hogy középszinten a feladat komplexitása nem elsősorban annak nehézségére, hanem a hosszára vonatkozatható.

Tóth Judit: A 2020. májusi-októberi középszintű történelem írásbeli érettségik feladatainak itemszintű vizsgálata

feladatsorok. Az ábra alapján a teljes és rövid válaszok száma nem jelentősen, de magasabb a teljes és hosszú válaszok számánál. Ez az arány korrelál a korábbi érettségik elemzésének arányaival.

4. ábra: Feladatmegoldó tevékenységek eloszlása pontszámok szerint a 2020. májusi és októberi középszintű történelem írásbeli érettségi rövid választ igénylő feladatsoraiban

Tárgyi és témaköri eloszlás a két érettségiben:

Az érettségi legfrissebb vizsgaleírása szerint a négy témakör 40-25-25-10%-ban aránylik egymáshoz. Az elemzéskor célom az volt, hogy találjak minden egyes feladatra vonatkozólag egy olyan témakört, amelyhez az adott feladat elsődlegesen kapcsolódik. Mivel ezek meglehetősen tág témakörök, ezért az érettségi feladatokra jellemző, hogy kettő, esetleg három témakörhöz is kapcsolódhatnak. Ebből kifolyólag a megszületett eredmények kritikával kezelendők, hiszen a pontos arányok értelmezésenként eltérők lehetnek.

Az elemzés során a rövid választ igénylő feladatok témaköri eloszlása a 2020. májusi érettségiben az alábbiaként alakult: a tesztfeladatok 50%-a *politika-, esemény-, állam, jog- és intézménytörténet*hez kapcsolódik (6 darab feladat), 33%-ban *társadalom-, életmód-, mentalitás- és művelődéstörténet, munkaügyi alapismeretek* (4 darab feladat) és 17%-ban *gazdaság-, technikatörténet és a környezeti kultúra története, pénzügyi és gazdasági ismeretek* (2 darab feladat). Ezen arányok nem mutatnak jelentős eltérést a vizsgaleírásban olvasható arányoktól. A négy esszéfeladtból kettő darab (50%) *politika-, esemény-, állam, jog- és intézménytörténet*hez kapcsolódik, egy darab (25%) *gazdaság-, technikatörténet és a környezeti kultúra története, pénzügyi és gazdasági ismeretek*hez, valamint további egy darab (25%) az *eszme- és vallástörténet*hez. Az elemzés alapján a tesztfeladatsorban a 2020. májusi érettségiben nem található

Tóth Judit: A 2020. májusi-októberi középszintű történelem írásbeli érettségik feladatainak itemszintű vizsgálata

eszme- és vallástörténet témakörbe elsődlegesen illeszthető feladat, de ez betudható a szubjektív megítélés minimális pontatlanságának, de a közel 10% így is érvényesül az esszéfeladat miatt. A 2020. októberi vizsgán a rövid választ igénylő feladatoknál szintén 50%-os (6 darab) arányban jelenik meg a *politika-, esemény-, állam, jog- és intézménytörténet*, és 2-2-2 feladat kapcsolódik a további három témakörökhöz. Ebből következik, hogy az októberi feladatsor a vizsgaleírásban fogalmazott arányokhoz jobban illeszkedik, változatosabb és az arányok is kiegyenlítettebbek. Az esszé részben azonban 75%-ban (3 darab) *politika-, esemény-, állam, jog- és intézménytörténeti* esszé található, egy darab *eszme- és vallástörténettel*. A két érettségit összehasonlítva a 2020. októberi érettségien eggyel több (9 darab) *politika-, esemény-, állam, jog- és intézménytörténeti* feladat található, viszont *társadalom-, életmód-, mentalitás- és művelődéstörténet, munkaiügyi alapismeretek* témakörbe kapcsolódó feladatok a 2020. májusi vizsgán kapnak nagyobb hangsúlyt (4 feladat, az októberi 2-vel szemben). *Gazdaság-, technikatörténet és a környezeti kultúra története, pénzügyi és gazdasági ismeretek* témakörben az eltérés minimális, eggyel több feladatot (3 darab) találhatunk a májusi feladatok között, viszont az *eszme- és vallástörténet* az októberi érettségien dominánsabb (3 feladat az 1-gyel szemben).

Az érettségi vizsgaleírás témakörei közül 28 fordult elő a két feladatsorban összesen, ebből 15 téma volt egyetemes. Négy téma megtalálható mindkét érettségiben, ezek az „Az antik hitvilág, művészet, tudomány” (első feladatként), a „Társadalmi és gazdasági változások Károly Róbert, Nagy Lajos, Luxemburgi Zsigmond idején” (egy tesztfeladat és egy hosszú esszé), a „Magyarország a XVIII. századi Habsburg Birodalomban” (egy tesztfeladat és egy hosszú esszé), valamint a „Horthy-rendszer jellege és jellemzői” (egy tesztfeladat és egy hosszú esszé). Az egyetemes és a magyar történelem feladatainak nehézsége nem tért el egymástól, de az esszé részben rövid esszének egyetemes, hosszú esszének magyar történelemre vonatkozó téma választható, ami mutatja a magyar történelem dominanciáját.

A kutatás hiányosságai

A kutatás sok további lehetőséget vet fel. Az adatok mélyreható elemzéséhez szükséges lenne egy statisztikai program használata, melyben az egyszerű relációkon és korrelációkon kívül a komolyabb összefüggések is meghatározhatók lennének. Emellett érdemes lehet ugyanezen vizsgálatot Bloom taxonómiáját használva újra kielemezni, hiszen az kifejezetten szummatív tesztekhez készült, vagyis az érettségihez jobban illeszkedik.

Összegzés, kitekintés

A történelemoktatás az IKT társadalom megváltozott tudásfelfogása miatt jelentős modernizáción ment keresztül az új érettségi rendszer bevezetésének köszönhetően. A kompetencialapú és forrásközpontú írásbeli megjelenése miatt a vizsga standard és objektív lett⁹, a kompetencialapú történelemoktatás azonban – a túlzott mértékű lexikális tartalmak számonkérése és a kompetencia fogalmának tisztázatlansága miatt – ma is hasonló problémákkal küzd, mint a „*Vizsgálat*” egy évszázaddal ezelőtt. Így tehát középszinten a kompetenciamérés leggyakrabban az olvasott szövegértésben merül ki, továbbá a vizsga ma is „magolós”, hiszen a reprodukció és az ismeret-jellegű tudás számonkérése dominálja.

A megvizsgált időszak középszintű érettségi tesztfeladatsoraiban a felismerés szintű feladatok és a többszörös választás túlerepresentációja látható, a többi feladattípus túlzott háttérbe szorulása mellett. Tárgyi eloszlás tekintetében nem figyelhető meg jelentős eltérés a vizsgadokumentumban megszabott arányokhoz képest, a magyar történelem valamivel hangsúlyosabban jelenik meg, mely szintén összhangban van az előre lefektetett magyar-egyetemes témák egyensúlyával.

Noha a terület további kutatása szükséges, az eredmények alapján szükség lenne a középszintű történelemérettségi feladatainak, valamint a tantárgy tanításának reformjára. Megfelelő mértékű tananyagcsökkentéssel a kompetenciafejlesztés is a tantárgy egy széleskörben és mélyrehatóan megvalósítható céljává válhatna. Megoldást a történelem standardok adekvát hazai kidolgozása és bevezetése jelenthetné, ami növelné nemcsak a tantárgy, de az oktatási rendszer versenyképességét is.

Irodalomjegyzék

- A történelem érettségi vizsgatárgy 2016. október-novemberi vizsgaidőszakig érvényes részletes vizsgakövetelményei
https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/ofipast/2010/10/tortenelem_kov.pdf
(utolsó megtekintés: 2020. 12. 09.)
- A történelem érettségi vizsgatárgy 2023. október-novemberi vizsgaidőszakig érvényes részletes vizsgakövetelményei
https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/erettsegi/vizsgakovetelmenye_k2017/tortenelem_vk.pdf (utolsó megtekintés: 2020. 12. 09.)

⁹ A Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézetének kutatói felhívják a figyelmet arra, hogy a jelenlegi érettségi rendszerben a közép-, és emelt szintű tesztek összehasonlítása a különböző pontszámítási skálák miatt nem lehetséges (Molnár/Csapó 2019: 706-714).

Tóth Judit: A 2020. májusi-októberi középszintű történelem írásbeli érettségik feladatainak itemszintű vizsgálata

- A történelem érettségi vizsgatárgy 2023. október-novemberi vizsgaidőszakig érvényes/vizsga leírása
https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/erettsegi/vizsgakovetelmenye_k2017/tortenelem_vl.pdf (utolsó megtekintés: 2020. 10. 30.)
- Balácsi Ildikó*: Kompetenciák mérése. In: Korom Erzsébet (szerk.): Kompetencia alapú oktatás és hatékonyság: összeállítás a Koch Sándor Tudományos Ismeretterjesztő Társulat XLIV. Pedagógiai Nyári Egyetemén elhangzott előadásokból. Koch Sándor Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, Szeged. 2008. 139-160.
- C. Dahn, Thomas*: A korszerű történelemtanítás feladatai, nehézségei és kihívásai. In: Történelemtanítás, 2017. (8. évf.) 1-2. sz.
<http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2017/10/thomas-c-dahn-a-korszeru-tortenelemtanitas-feladatai-nehezsegei-es-kihivasai-08-01-04/> (utolsó megtekintés: 2020. 12. 09.)
- Csapodi Zoltán*: A történelemérettségi reformja. In: Péterfi Gábor – Fekete Bálint (szerk.): Történelemtanításról a XXI. század elején. L'Harmattan, Budapest, 2016. 33-58.
- Csapó Benő*: A tudáskonceptió megváltozása: nemzetközi tendenciák és a hazai helyzet. Új Pedagógiai Szemle, 2002. (52. évf.) 2. sz.
<https://epa.oszk.hu/00000/00035/00057/2002-02-ko-Csapo-Tudaskonceptio.html> (utolsó megtekintés: 2020. 12. 09.)
- Csapó Benő*: Tudásszintmérő tesztek. In: Falus Iván (szerk.): Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe. PSZMP - Keraban Kiadó, Budapest. 2004. 284-302.
- Csapó Benő*: A közoktatás második szakasza és az érettségi vizsga. In: Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért. Ecostat Gazdaságelemző és Informatikai Intézet, Budapest, 2008. 71-93.
- F. Dárdai Ágnes/Kaposi József*: A kezdet vége, avagy a történelemérettségi vizsga fejlesztésének további lépései. In: Bánkuti Zsuzsa – Lukács Judit (szerk.): Tanulmányok az érettségiről. Hatásvizsgálat. Tantárgyi vizsgák értékelése. Feladatfejlesztés. Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet, Budapest. 2008. 169-186.
- Gyertyánfy András*: Kompetenciák a történelemtanításban – kritikai megközelítésben. Történelemtanítás, 2017. (8. évf.) 1-2. sz.
<http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2017/10/gyertyanfy-andras-kompetenciak-a-tortenelemtanitasban-kritikai-megkozelitesben-08-01-14/> (utolsó megtekintés: 2020. 12. 02.)
- Kaposi József*: A történelmi gondolkodás és a képességfejlesztő feladatok. Történelemtanítás, 2017. (8. évf.) 1-2. sz.
<http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2017/10/kaposi-jozsef-a-tortenelmi-gondolkodas-es-a-kepesssegfejleszto-feladatok-08-01-03/> (utolsó megtekintés: 2020. 12. 09.)
- Kaposi József*: Válogatott tanulmányok I.: történelem, érettségi, megújítás. Szaktudás, Budapest, 2015. 21-48. http://www.kaposijozsef.hu/wp-content/uploads/2011/09/Kaposi_Jozsef-Valogatott_tanulmanyok_I.pdf (utolsó megtekintés: 2020. 12. 11.)
- Kontra József*: A pedagógiai kutatások módszertana. Kaposvári Egyetem, Kaposvár, 2011., 69-78. <https://mek.oszk.hu/12600/12648/12648.pdf> (utolsó megtekintés: 2020. 12. 02.)
- Központi írásbeli feladatsorok, javítási-értékelési útmutatók: Feladatsorok és javítási-értékelési útmutatók a közép- és emelt szintű írásbeli érettségi vizsgákon - 2005-től napjainkig: történelem középszint, 2020. május
http://dload.oktatas.educatio.hu/erettsegi/feladatok_2020tavasz_kozep/k_tort_2

Tóth Judit: A 2020. májusi-októberi középszintű történelem írásbeli érettségik feladatainak itemszintű vizsgálata

0maj_fl.pdf (utolsó megtekintés: 2020. 09. 24.) és történelem középszint, 2020. október

http://dload.oktatas.educatio.hu/erettsegi/feladatok_2020osz_kozep/k_tort_20okt_fl.pdf (utolsó megtekintés: 2020. 10. 30.)

Nagy József: XXI. századi iskola és nevelés. Osiris Kiadó, Budapest, 2000. 32-39.

Nagy József: Értékelési kritériumok és módszerek. In: Vidákovich Tibor (szerk.): *Pedagógiai diagnosztika 2. Alapműveltségi Vizsgaközpont*, Szeged, 1993. 25–49.

Molnár Gyöngyvér/Csapó Benő: A felsőoktatási tanulmányi alkalmasság értékelésére kidolgozott rendszer a Szegedi Tudományegyetemen: elméleti keretek és mérési eredmények. *Educatio*, 2019. (28 évf.) 4. sz. 705-717.

Szebenyi Péter: Válogatott pedagógiai írások. (szerk.: Mátrai Zsuzsa). ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012. 259-271.